



WILG & MAND

1989-1

WILG & MAND

Doelstellingen Stichting Wilg & Mand

- Nieuwe perspectieven zoeken en creëren voor het Nederlandse mandenmaatwerk binnen de potentiële afzetgebieden.
- Behoud van het veelzijdige vlechtvakmanschap: o.a. door het uitgeven van handboeken en het stimuleren van cursussen.
- Behoud van de vakkennis betreffende de griendteelt en bevordering van een goed evenwicht tussen vraag en aanbod.
- Het initiëren en begeleiden van onderzoek/studies binnen het wilg-en-mand-vakgebied.
- Het via een speciaal fonds aanschaffen van materiaal met een historische waarde: vlechtwerk, gereedschappen, boeken, e.d.
- Het interesseren van zoveel mogelijk Nederlanders (inclusief de overheid) voor de activiteiten van de Stichting Wilg & Mand.

Minimumdonatie: f 15,- per jaar

Donateurs ontvangen de bulletins gratis

Stichtingsbestuur:

Voorzitter : Ch.W. Vink

Secretaris : C. Tutein Nolthenius

Penningmeester: H.P. Verboord

Leden : P. Craenen, P. van den Dool, A.D. van 't Hoog,
G.M. Pot-van Regteren Altena, T. Rulkens

Bulletin-redactie:

A.D. van 't Hoog, J. Ooms, G.M. Pot-van Regteren Altena,
C. Tutein Nolthenius

Bijdragen voor het bulletin kunt u sturen naar het secretariaat.
Bij voorkeur getypt of in goed leesbaar handschrift.

Redactiesecretariaat, administratie en advertenties:

Van Heemstralaan 35, 6814 KB Arnhem, tel. 085-516507

Penningmeester Stichting Wilg & Mand, Vlijmen:

Girorekening: 26 95 726

Bankrekening: 41 89 09 083, Amrobank, Vlijmen

Uitgave Stichting Wilg & Mand. Verschijnt viermaal per jaar.
Achtste jaargang, 1989 nr.1

Drukkerij: A.J. van Midden, Dorp 246, Benschop

Uitbreiding zomervlecht cursussen

Onze ervaring met vlecht cursussen is zeer gunstig te noemen. Zowel leermeesters als leerlingen laten positieve geluiden horen. Voor het Wilg & Mand bestuur een reden te meer om er mee door te gaan. Gezien de interesse staan nu wat meer zomercursussen op het programma. Dank zij de volle medewerking van docent Arie van 't Hoog en van de in Frankrijk opgeleide Tonny Gerfen. Beiden hebben zich bereid verklaard om zowel beginners (m/v) als gevorderden (m/v) de vele kneepjes van het mandenmaken te leren. In een week kan al heel wat worden bereikt. Onze vraag is nu: is er voldoende belangstelling? We zouden 40 cursisten kunnen plaatsen, maar zijn er 40 serieuze kandidaten? Op die vraag willen wij zo snel mogelijk antwoord hebben. Iedereen die een weekcursus wil bijwonen dient dat binnen 10 dagen te melden aan het secretariaat: Van Heemstralaan 35, 6814 KB Arnhem. Graag met opgave van naam, adres en telefoonnummer. Het maximum per cursus is 10 cursisten. Geef s.v.p. aan of u beginner(e) bent of gevorderde en welke week uw eerste keus is en welke uw tweede.

Drie weken in Enkhuizen

Tonny Gerfen verzorgt drie gelijkwaardige cursussen in het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen. En wel in de weken die beginnen op 7, 14 en 21 augustus. Vorig jaar heeft hij er al ontdekt hoe goed de cursisten daar uit de voeten kunnen, in een stimulerende omgeving.

Eén week in Arnhem

Arie van 't Hoog zal weer een cursus verzorgen in het Openluchtmuseum Arnhem: en wel in de week van 24-31 juli. Ook deze locatie in een mooi landschap maakt het milieuvriendelijke mandenvlechten extra attractief. Ook al moeten de eerste beginselen nog worden geleerd.

Cursusdetails

Het cursusgeld bedraagt, inclusief de kosten voor al het vlechtmateriaal, f 150,-. Voor huisvesting zorgen alle cursisten zelf. Dat behoeft geen probleem te zijn, want goede campings zijn binnen bereik. Dat maakt het ook mogelijk om er met gezinsleden of vrienden een vakantieweek van te maken. Tijdig reserveren is dan wel gewenst. Elke cursusdag begint om 9.30 uur en eindigt omstreeks 16.30 uur. Natuurlijk wordt er een lunchpauze "ingevlochten". Voor meer informatie kunt u aankloppen bij het secretariaat. Snel doen s.v.p. Iets goeds op poten zetten vergt nu eenmaal tijd.

Jaarverslag secretaris

Bestuursvergaderingen

In 1988 vergaderde het W&M bestuur driemaal: 6 mei, 27 mei en 28 oktober. Behalve algemene bestuurszaken en -taken kwamen aan de orde: donateursdag, vlechtcursussen, opleiding cursusleiders, kwaliteitseisen vlechtwerk, vernieuwing voorlichtingsmateriaal en restauratie van het mandenmakersgildebord in de Jacobikerk te Utrecht.

Donateurs

In 1988 kwamen er 21 nieuwe donateurs bij. Helaas kregen we 30 opzeggingen. Een negatief saldo dus. De aandacht voor werving mag dus niet verslappen!

Donateursdag

Op 1 oktober 1988 hebben circa 100 donateurs genoten van goed weer en een attractief programma in Boskoop. Oud-burgemeester Reinders belichtte de historie van Boskoop en W&M bestuurslid Van den Dool de geschiedenis van de Boskoopse mandenmakerij. Bestuurslid Van 't Hoog introduceerde de 3e W&M uitgave: "Geriefteen en andere bindmaterialen". Er was oud Boskoops vlechtwerk te zien en nieuw werk vervaardigd door donateurs. Na de lunch hebben alle aanwezigen een bezoek gebracht aan het naaldhoutvermeerderingsbedrijf van Van den Dool Jr. en aan het plaatselijke kwekerijmuseum. Zie verder het verslag in bulletin 1988-3.

Financiën

Zie het financieel verslag.

Vlechtcursussen

Ook in 1988 waren er weer cursussen in Heerde, Benschop en IJsselstein onder leiding van A. van 't Hoog en A.J. Vink. T. Gerfen verzorgde een cursus van een week in het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen. Niet alleen de 9 cursisten hebben ervan genoten. Ook het bezoekende publiek waardeerde de activiteiten in de "vlechtschool". De hordenvlechttag in het Openluchtmuseum Arnhem was wederom een succes. Om dat te bereiken moest hard worden gewerkt door docent Van 't Hoog en de hem begeleidende vrijwilligers. Verder zijn er op diverse plaatsen vlechtdemonstraties gegeven. De belangstelling daarvoor is altijd goed, maar te weinig kijkers worden kopers of donateurs.

Bulletin

Ook in 1988 hebben alle donateurs viermaal een W&M bulletin

ontvangen met in totaal 64 pagina's en 23 afbeeldingen. Dat was iets minder dan in voorgaande jaren. Oorzaak: er wordt uit de donateurskring te weinig kopij ingestuurd. Dank aan hen die wel wat ter plaatsing hebben aangeboden. De historie kreeg weer veel aandacht: het ijken van manden, de mandenmakers en hun patroonheiligen, omkijken in de Langstraat, e.d. Tonny Gerfen stuurde zijn laatste "post uit Frankrijk". Uit België ontvingen we informatie betreffende de nieuwe vlechtopleiding in Dilsen-Stokkem. De vlechttechniek zou best wat meer aandacht in ons blad mogen krijgen, al kunnen we natuurlijk altijd verwijzen naar de W&M handboeken.

Publiciteit

De verschijning van "Geriefteen en andere bindmaterialen" was voor ons een hoogtepunt in 1988. Deze 3e W&M uitgave voorziet ongetwijfeld in een behoefte, te meer daar werken met milieuvriendelijk materiaal meer en meer de aandacht krijgt. De handleiding is weer "typisch Tuinzing": zeer deskundig geschreven, voorzien van interessante foto's en daardoor plezierig leesbaar. Aangezien ir. W.D.J. Tuinzing bij voorkeur achter de schermen blijft is "nogmaals dank namens velen" hier zeker op zijn plaats.

In Wijk bij Duurstede heeft W&M meegewerkt aan een expositie over "het vruchtbare gebruik van de wilg". De heer A.J. Vink heeft er vlechtdemonstraties verzorgd.

In Heteren is meegewerkt aan een expositie over landschapsonderhoud.

Bibliotheek

De collectie is uitgebreid met 8 titels, waaronder enkele boeken over Indiaans vlechtwerk.

Mandenmuseum

Onze collectie in het Stadsmuseum van IJsselstein is door nieuwe schenkingen "benauwend" geworden. Herinrichting door een deskundige is dringend gewenst.

Financieel overzicht Stichting Wilg & Mand

<u>Ontvangsten</u>	<u>1988</u>
Contributies	f 7.428,50
Donaties W&M Fonds	f 925,--
Donatie Haëlla Stichting	f 5.500,--
Donatie Stichting Van Panhuys	f 6.500,--
Verkoop boeken ronde mand	f 323,50
Verkoop boeken ovale mand	f 630,50
Verkoop boeken geriefteen	f 781,40
Verkoop W&M labels	f 120,--
Verhuur film e.d.	f 271,74
Bijdragen zomercursus	f 1.539,50
Bijdragen donateursdag	f 1.790,--
Ontvangen rente	f 613,30
Diversen	f 14,40
	f 26.437,84
	=====

<u>Uitgaven</u>	<u>1988</u>
Drukkosten bulletin	f 2.877,49
Porti bulletin	f 1.011,42
Enveloppen	f 110,--
Drukkosten boek geriefteen	f 4.006,80
Kosten zomercursus	f 1.464,--
Porti secretariaat	f 672,10
Materiaal secretariaat	f 356,44
Kosten donateursdag '87	f 249,--
Kosten donateursdag '88	f 2.459,60
Vergaderingen	f 257,35
Kamer van Koophandel	f 60,--
Aanschaf boeken, videobanden	f 113,73
Bijdrage opleiding T. Gerfen	f 5.500,--
Onderhouden museummanden	f 199,80
Diversen (o.a. exposities, promoties)	f 726,70
Voordelig saldo	f 6.373,41
	f 26.437,84
	=====

Toelichting: De vereiste bijdrage voor de opleiding van Tonny Gerfen in Fayl-Billot, Frankrijk, kon geheel in mindering komen van de voor dat doel ontvangen subsidies van de Haëlla Stichting en de Stichting Van Panhuys. Dank zij die gedegen opleiding kan de Stichting Wilg & Mand nu een beroep doen op een goed geschoolde vlechter, o.a. voor de zomercursussen.

Het vlechten van decoraties

Ruim twintig jaar geleden bezochten bestuursleden van de Nederlandse Vereniging van Mandenmakerspatroons de jaarvergaderingen van hun collega's in West-Duitsland. Die bijeenkomsten werden elk jaar in een andere streek gehouden. Ze duurden twee dagen en trokken altijd veel bezoekers. De eerste dag werd er vergaderd onder voorzitterschap van Albert Stammberger. De tweede dag stond in het teken van een excursie zoals het bezoeken van mandenfabrieken of nevenbedrijven.

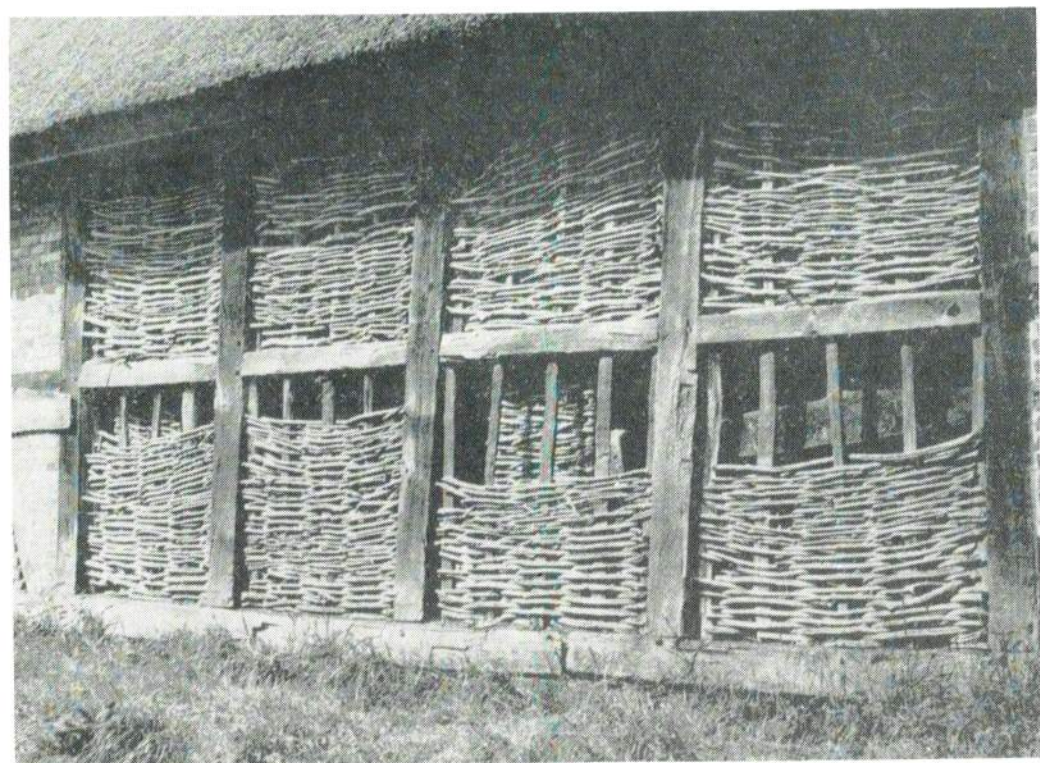
In die tijd kwam het zogenaamde "Bauflechten" sterk naar voren: toepassingen van vlechtwerk in de bouwwereld. In het vakblad "Flechtwerk", dat in de periode 1959-1970 is verschenen, hebben diverse artikelen over dit onderwerp gestaan. Ze waren veelal geschreven door de heer Christoph Will, directeur van "die Staatliche Fachschule für Korbflechtereie". Vrij veel nummers van genoemd vakblad bevinden zich in de W&M bibliotheek en zijn dus ter inzage.

Als vakman kon Christop Will uitvoerig ingaan op alle details van de technieken, die nodig zijn om een volledig verantwoord "Baugeflecht" te maken. Meestal wordt in een vast houten of metalen raamwerk gevlochten. Daardoor is het mogelijk de vereiste maten precies aan te houden en dat komt het decoratieve effect ten goede. Een "mooi aanzicht" is heel belangrijk. De geoefende vlechter zal na enig denkwerk strakke, gladde vlechtwerken kunnen maken voor wand, plafond of trap. Vlechtwerken die aan twee kanten zichtbaar zijn (bij een trap bijvoorbeeld) vereisen uiteraard extra aandacht. De minder geoefende vlechter kan met kleine ramen beginnen om de speciale technieken te leren.

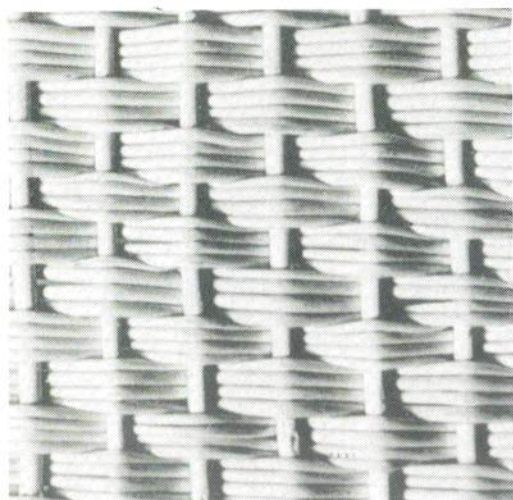
Nu jonge mandenmakers de kans wagen om al vlechtend een bestaan op te bouwen kan deze aanvullende bouwmarkt interessant zijn. Contact zoeken met een architect, bijvoorbeeld in de nieuwbouw, zou een stap in de goede richting zijn. De nu volgende foto's geven inzicht in toepassingsmogelijkheden. Wellicht stimuleren ze de eigen creativiteit.

C.V.

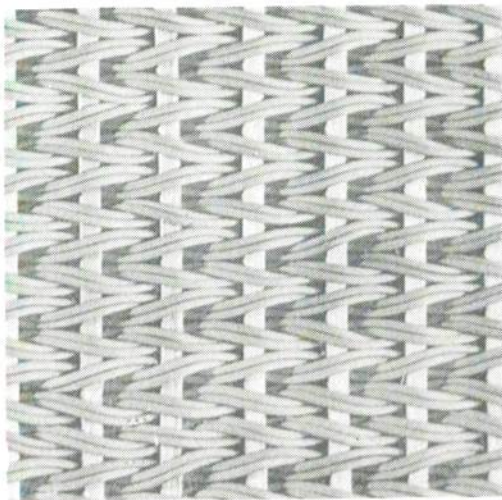




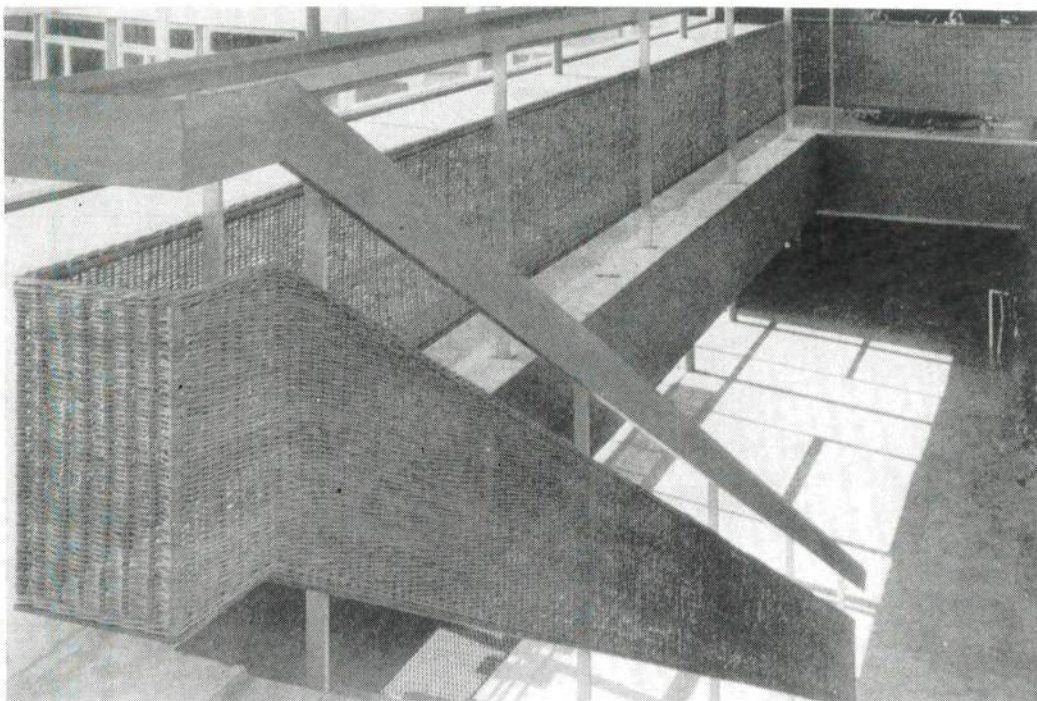
Vlechtwand zoals vroeger gebruikt in droogschuren



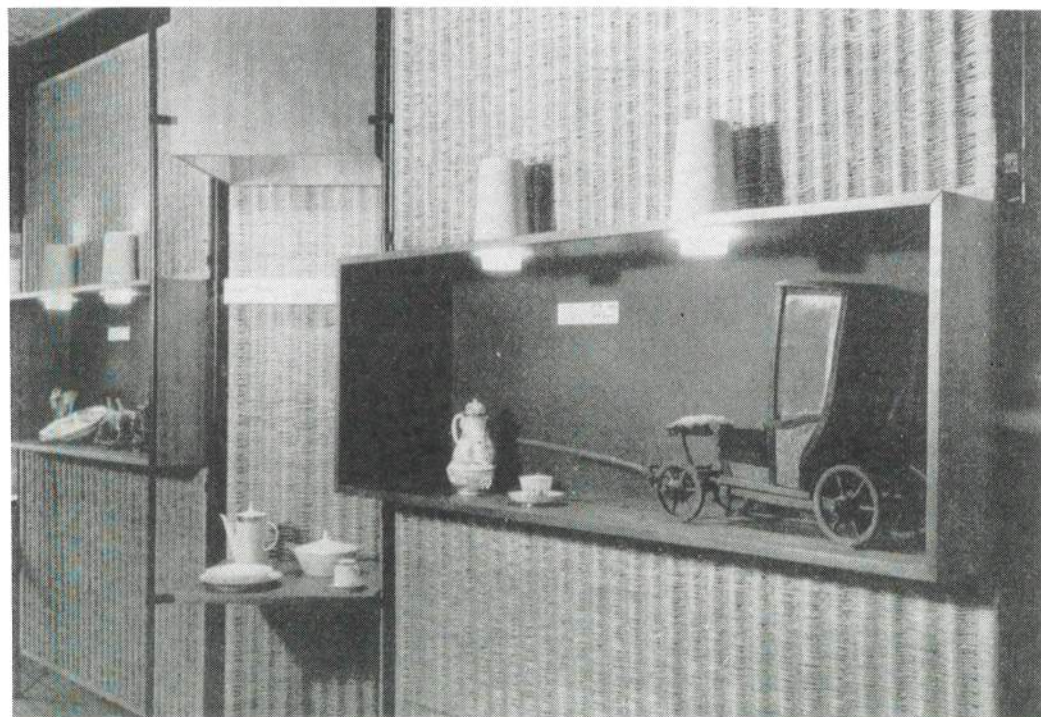
Als mat gevlochten, de staken dicht op elkaar



Door dubbele twijg links en rechts lijkt het alsof hier met vier twijgen is gevlochten



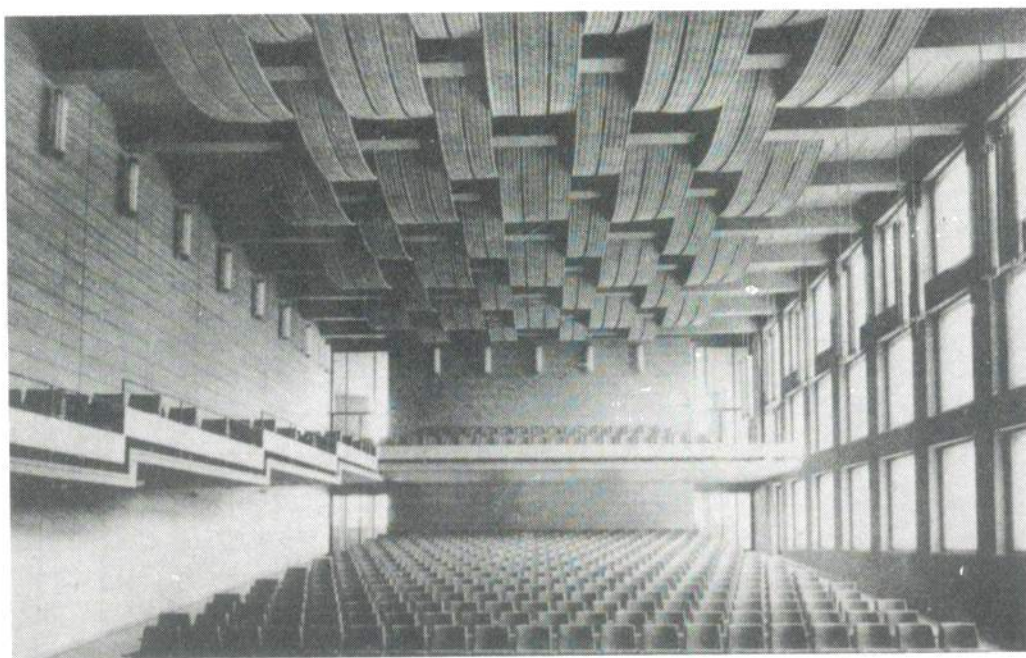
Tweezijdig functioneel, sierlijk en doorzichtig



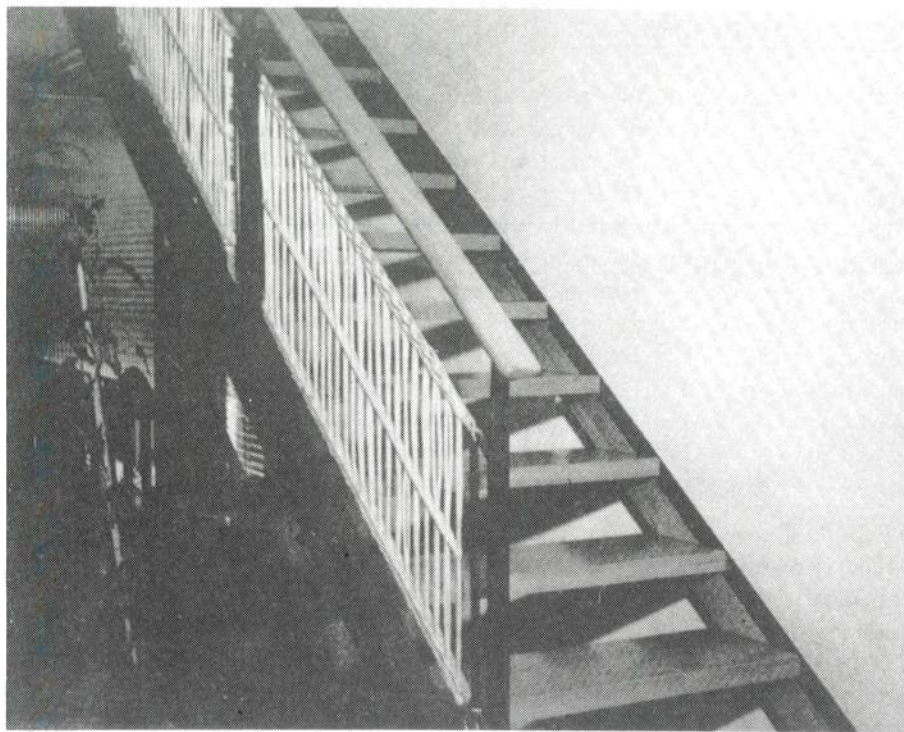
Zo'n wand heeft tal van toepassingsmogelijkheden



Voorbeelden van diverse plafondtoepassingen



Ook akoestisch zijn er toepassingsmogelijkheden



Een mooie rand vereist rechte en gelijkmatige staken



De foto's zijn overgenomen uit het
Fachzeitschrift für Flechtwerk

Doordat na de oorlog de verpakkingsmanden het loodje moesten leggen tegen de houten en plastic kisten en kratten, tegen de dozen en containers; de mechanisatie in de landbouw en in het transport de mand in veel gevallen gewoon overbodig maakte, geleidelijk aan huishoudelijk mandwerk uit Oost-Europa vooral vanwege lage prijzen de markt kon veroveren, liepen de afzetmogelijkheden in gelijke mate terug en nam de produktie dienstengevolge ook af. Dat betekende minder teenhoutverbruik, raakten de bandenketels buiten gebruik en gaf het ene bedrijf na het andere de pijp aan Maarten, in figuurlijke zin gesproken. Letterlijk waren de pijpen uitgeblazen. Gevolg van een economische, industriële en maatschappelijke ontwikkeling en van een liberalisatie van de internationale handel! Jammer maar onontkoombaar!

Schreef Linnart in de Vlijmscherper van 18 november 1981 niet met weemoed in het hart: "Zo af en toe mag ik een keer met een auto meerijden, zō ook deze keer. We reden door de Achterstraat en ik zag het huis van Harry Verboord dat zo mooi opgeverfd is. Nou kan me dat geverf gewoonlijk niet zo veel schelen, maar, en dat weten de meeste mensen niet: dat huis is het oudste huis van Vlijmen, volgens de ankers in de voorgevel van 1748 en nog zo mooi! Maar mensen, wat schrok ik toch! De pijp en de "kittel" zijn weg, afgebroken...Wat zonde toch, dacht ik bij mezelf. In die ketel werd vroeger het hout gekookt voor de mandenmakers, die daar werkten. Ze maakten er manden en bussels van. En mandenmakers had Vlijmen genoeg, vroeger, bijna niets anders. De Mand en de Korf getuigen er nog van, dank zij de gemeente. Ik zie ze nog lopen, die damwerkers en allemaal hadden ze een bij- of schuilnaam. Van allen, die er vroeger rondliepen, zijn er bijna geen meer over. De nostalgie bleef tenminste nog bewaard door die pijp en "dieje kittel", bij mekaar gehouden door het zweet van die vroegere damwerkers. En nou is-t-ie weg, de enigste die nog in Vlijmen stond. Mensen, mensen waarom moest dat nou? Hij stond toch niemand in de weg?" (vrij vertaald uit 't dialect)

Het verlies of gemis van een element uit de samenleving, dat wat betekende, dat een sfeer ademde in de oude toch min of meer gesloten gemeenschap is pijnlijk. Het zweet van toen hield niet alleen "de kittel en de pijp" bij mekaar, maar smeedde tegelijkertijd een saamhorigheid...met een eigen karakter...van toen...

Maar, beste Linnart, één troost blijft pijprecht overeind: de liefde voor de mand is onvergankelijk en wereldwijd onbegrensd.

Harrie Verboord

Hooimanden en hooimanden

Wie "hooimand" zegt ziet waarschijnlijk een grote, ronde traliemand voor zich, licht van gewicht, die vroeger gebruikt werd om flink wat hooi tegelijk van de hooiberg naar 't vee te brengen; of in de dierentuin naar de olifanten of de zebra's.

Dat er nog een heel ander soort hooimand in gebruik is geweest, kwamen we aan de weet uit een meer dan zestig jaar oude brief. In 1917, het vierde jaar van de Eerste Wereldoorlog, werd ook in het neutrale Nederland de voedsel- en brandstofvoorziening zorgelijk, en distributie was een feit geworden. De "hooikist" had zijn intrede gedaan in de Nederlandse huishoudens. Het was een stevig kistje met een binnenbekleding die stijf opgevuld was met hooi. In de ruimte daarbinnen paste dan precies een pan. Gerechten die lang moesten koken, zoals bonen, maar ook rijst en pap konden na aan de kook gebracht te zijn daarin verder gaar worden.

In een brief van 16 augustus 1917 schrijft een Oosterbeekse huisvrouw aan een vriendin dat zo'n kist haar véél te duur was, maar er was een andere oplossing:

"...Toevallig hoorde ik van iemand die in de plaats van een kist mandjes gebruikte, gewone teenen mandjes, en dat was nu een oplossing. Wij hebben nu in een winkel in Arnhem laten maken 6 mandjes van gewoon bruin teen ('t witte is nu 3 x duurder) 2 voor de kleine, 2 voor de middelsten en twee voor de grootste pannen, in de vorm van ons panmodel dus rechtop,  een deksel met een  teenen sluiting op de mandjes; de grootste kost nu ± 60 cent dus voor een f 3,- zijn wij klaar. De mandjes moeten nu nog 't zij met hooi, 't zij met couranten propfen gevuld worden; hoe wij die bekleeding nog zullen doen weet ik nog niet precies, misschien hooi en dan wat flanel aan de binnenzijde, misschien ook alleen maar couranten propfen. De deksel vullen wij aan de binnenzijde ook met een hooikussentje, of wij maken heelemaal een hooikussentje dat los bovenop de pan komt te liggen, om daarna de deksel (dan ongevoerd) er flink op te doen sluiten. Ons werd aangeraden de pan direct als ze van 't gas komt op een flanellen lap te zetten en de punten toe te slaan, daarna de pan vlug in de mand; de lap gaat 't warmteverlies tegen, omdat er altijd nog een oogenblik verloopt eerdat de pan in 't mandje gestuwd is."

De huisvrouw van nu zal zich een dergelijke omslachtige kokerij nauwelijks kunnen voorstellen. Haar wat oudere collega die zich

de Tweede Wereldoorlog en de hongerwinter herinnert zal veel herkennen, vooral ook de vindingrijkheid die oplossingen voor problemen verschaft. Mandenmaker en huisvrouw samen wisten tenslotte vorm te geven aan deze eenvoudige vorm van energiebesparing. Voor f 3,- aan mandjes, wat resten flanel en een flinke hooimand vol hooi.

M.P.

"Rotan in Noordwolde buigen of barsten"

Op 17 januari jl. was Noordwolde weer op de buis. In het tv-programma "Van Gewest tot Gewest" werd aandacht besteed aan de door de Indonesische regering ingevoerde exportstop voor rotan-stokken. Die stop is per 1 januari 1989 ingegaan. Enkele mannen uit het vak kwamen in beeld, o.a. stoelenvlechter Henk Jubbenga en rotanfabrikant Henk Diever. Laatstgenoemde heeft zijn basiskennis opgedaan op de Rietvlechtschool, die van 1908 - 1969 heeft bestaan. Zal de industrie, waarin eens zo'n 500 vlechters hun brood verdienden, nu ten dode zijn opgeschreven? Het aantal ligt al onder 100. Er is echter nog hoop, maar dan moeten de bakens wel worden verzet. Het is "buigen of barsten".

De Noordwolder Vereniging van Ondernemers (NOVO) heeft al in 1987 een delegatie poolhoogte laten nemen in Indonesië. Dat bezoek resulteerde in een gedegen rapport. Hoofdconclusie: als de Noordwolder rotanindustrie met Indonesië gaat samenwerken is er mogelijk nog wat te redden. Ondernemer Diever heeft die stap al gezet. Hij heeft op Sumatra een nevenbedrijf opgericht, waarin 200 Indonesische medewerkers aan de slag zijn gegaan. Door een deel van de produktie naar het land van de grondstof over te hevelen kan een en ander nog ten goede worden gekeerd. Dat werd in het televisieprogramma in kwestie ook onderstreept door wethouder Hero Werkman. Van grondstof tot eindprodukt kan niet meer in Noordwolde. Wel kan het eindprodukt nog in Nederland worden afgemaakt.

Genoemde wethouder hoopt dat de vakkennis en ervaring in zijn gemeente niet verloren zullen gaan. Hij pleitte voor cursussen in de recreatieve sfeer, waarin de ervaren vakmensen als docent zouden kunnen fungeren. Zo kan een ambacht, dat al 150 jaar levensvatbaar is gebleken, voor uitsterven worden behoed. Op voetbalvelden wordt er in alle toonaarden "aanvallen!" geroepen. In Noordwolde is het "aanpakken" geblazen.

J.O.

